

ДУХОВНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Михайло Гордієнко,

кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії та політології
Національного університету державної податкової служби України

ПРІОРИТЕТИ СВІТОГЛЯДУ ТА ПОВЕДІНКИ РЕЛІГІЙНО МОТИВОВАНОЇ ОСОБИ

Аналізуються основні підходи до розуміння світогляду та поведінки віруючої людини, зокрема, моральні й трансцендентальні чинники формування особи та мотивацію її релігійного життя в сучасному світі. Відзначено, що у наш час панівними є меркантильно-споживацькі інтереси, які розмивають гомогенне середовище релігії, усталені світоглядні парадигми віри, нівелюють духовне спасіння людини. Заакцентовано увагу на вірі в Бога як шляху до моральної досконалості й духовної цілісності особи.

Ключові слова: особа, релігія, Бог, духовність, людина, свідомість, віра.

Природа людини складна і багатоманітна структура, яка потребує постійного самовдосконалення. Релігійна доктрина проголошує, що людська особистість принципово відрізняється від інших живих істот не тільки біологічно, але й духовною субстанцією, розумом, волею, свідомістю. Оскільки Бог вивидив людину над усіма своїми творіннями, її життя мотивується прагненням до високих цілей. Критерії досконалого буття особи формуються у сфері духовно-сакральних координат, що останнім часом все більше потрапляють під **вплив політично емансипованого середовища**. Спираючись на попередні дослідження, ми констатуємо той факт, що сьогодні релігія "губить свою легітимність і втрачає найважливішу місію – бути носієм історичної й культурної ідентичності та політичної солідарності... Небезпека цієї ситуації полягає в тому, що людина та суспільство не підпорядковуються моральному закону і прямують до повної емансипації від традиції та авторитету... Існує загроза маргіналізації (кінця) релігії, витіснення її масовою культурою і втрати своїх інтегруючих ресурсів"¹. За таких умов **людина опиняється в екзистенційному вакуумі**. Особливо це відчутно в українських реаліях, де **авторитет релігії є електоральним ресурсом влади**. Вітчизняна псевдоеліта здійснює відверту експлуатацію релігійних цінностей задля досягнення політичних цілей.

Відправною точкою нашого дослідження є констатація того факту, що людина створена за образом і подобою Бога. Впродовж багатьох століть хрис-

тиянство репродукує універсальну систему цінностей, що слугує джерелом духовного зростання людини, формує ауру її смислового буття, детермінує культурний, політичний, економічний розвиток суспільства. **Метафізичною основою і сенсом буття особи є служіння Богу.** Ми усвідомлюємо, що особистість як закарбований в людині образ Божий недоступна всебічному і вичерпному пізнанню. Вона завжди залишається незбагненою у своїй кінцевій глибинній сутності. Не претендуючи на всеохоплюючий аналіз світогляду релігійної особи, **метою** нашої статті передбачається розкриття особливостей мотиваційних основ поведінки віруючої у Бога людини, дослідження релігійних пошуків індивіда. Релігійно мотивованою можна вважати ту особу, яка здатна спілкуватися з Богом і діяти за критеріями добра.

Сучасна цивілізація, що ознаменована глобальною синергією споживання й користі, перебуває в процесі пошуку нових форм соціального облаштування. Її нівеляційні впливи у духовній сфері ведуть до руйнації біблійної ортодоксії й створюють умови для панування меркантильно-споживацьких інтересів у сучасному суспільстві. **Релігія втрачає свою роль духовного та морально-етичного імперативу соціальної поведінки людини.** Наявність альтернатив релігійної приналежності є свідченням демократії і ознакою політичного плюралізму. Але за цих умов людина дистанціюється від духовних цінностей. Для будь-якого суспільства важливим є те, щоб "у релігійному сенсі особистість була незалежна від держави. А подолання релігійної ворожнечі полягає не в насильному насадженні релігійної одноманітності, а у вилученні сфери релігійного життя з-під примусової влади держави"². Здійснюючи розмежування церкви й держави, влада мусить пам'ятати, що шкалою політичної доцільності не можна вимірювати чутливу матерію релігійної свідомості індивіда. Держава має створити рівні умови для існування різних конфесій, що буде свідченням її релігійного плюралізму.

Людина богоподібна своїм розумом і свободою, поєднує світ матеріальний і духовний, природний і надприродний. **Віра людини базується на внутрішньому усвідомленні трансцендентності Бога й утворює консервативну основу її буття.** Ми схильні вважати, що християнське розуміння світу протилежне теорії еволюції, адже виходить з ідеї первородного гріха. Еволюціонізм уявляє світову історію як процес безперервного розвитку, на певному етапі якого з'являється й удосконалюється людська особистість. За православним вченням, навпаки, людину було первісно поміщено у райське середовище. Однак, людина, піддавшись гріховній спокусі, впала і відтоді не злітає вгору, а скочується вниз. З часів гріхопадіння у православному свідосприйнятті утвердилася ідея про деградацію світу і особистості.

Християнська аксіологія забезпечує віруючому розуміння місця і значення життя людини в земному і потойбічному світі. Зазначені проблеми духовного буття особистості розглядає філософія екзистенціалізму. Один із яскравих її представників К. Ясперс обстоює абсолютну трансцендентність Бога по відношенню до світу. Він вважає, що **наше буття у часі є зустріч екзистенції і трансценденції**, тобто у світі перетинаються те, що вічне, і те, що являє себе в часі. Для людини значимо тільки те, що для неї присутнє. Людина не відповідає ні одній істоті, тільки світу в цілому. Але індивід не

може повністю залежати від самого себе. Бог створив людину за образом своїм, але людина відпала від Бога і містить у собі і те і інше – образ Божий і гріх. Спираючись на цю логіку, К. Ясперс заявляє: “Важко виконати вимоги миритися у порожнечі світу з тим, що Бог там не існує... Лише у цій важкій ситуації людина залишається вільною, щоб почути Бога, якщо Бог говорить, залишається готовою до цього, навіть якщо Бог ніколи не буде говорити, залишається відкритою дійсності, яка стає для неї історичним явищем”³. Отже, в екзистенційній філософії людина пізнає себе тільки тоді, коли відкрита для буття в цілому і бачить у своїй свободі дар трансценденції.

Поведінка віруючої особи мотивується тим, що поряд з деструктивними процесами світу існує промисел спасіння: милостивий Господь відтворює те, що було зруйновано людським гріхом. Жертва Христа є ціною за звільнення людства від морального зла і дає надію на вічне життя. Спасіння вселяє віру в перемогу добра, долає відчуженість і веде особистість до вершини досконалості й гармонії зі світом. Людина, що виховує у собі духовні чесноти, має змогу вільно розвиватися, удосконалюватися й у всій повноті розкривати свою індивідуальність. Релігія створює для людини відповідні референтні групи на кожному рівні ієрархічної організації суспільства. Особа, маючи розум і свободу, здатна зробити морально і політично правильний вибір.

Академічна наука стверджує, що індивід є передумовою становлення особистості. Вже дитину можна назвати індивідом, але особистістю – ні. Тому що **особистість – це продукт певної стадії онтогенезу, тобто її соціалізації**. На відміну від науки особистість у православ'ї не розглядається як продукт соціалізації. За християнським вченням, **кожна людина несе у своїй особистості образ і подобу Божу**. Особистість, як образ Божий, є людина з моменту свого зачаття, бо в неї Господь вселяє душу, яка разом із тілом виростає і вдосконалюється. Образ Божий – це неушкоджена природа людини, її духовна сутність, яка дається Господом. Це загальне надбання й характерна ознака всіх людей, що становить онтологічну основу буття особистості й відображається у вищих якостях: внутрішній свободі вибору, моральності, мовному обдаруванні, відповідальності, здатності до любові, творчості тощо.

У цьому контексті відомий богослов сучасності протоієрей О. Мень зазначає: “Християнська антропологія визнає в людини три рівні, які відповідають трьом основним аспектам пізнання і потрійній структурі реальності. Перший, найбільше пов'язаний із зовнішньою природою рівень – тіло; другий, проміжний – душа, або психіка; третій, найглибший – дух. Дух утворює людське “Я” і ті високі властивості людини, в яких відображений “образ і подоба Бога”. Перші два виміри – загальні у людини та інших живих істот. Духом наділена лише вона одна серед всіх відомих нам творинь... Всі особливості духу об'єднуються тим, що він реалізує себе через “Я”, через особистість”⁴. Християнство завжди наполягало на великій цінності конкретної особи та їх об'єднанню, соборності. Людина має усвідомлювати трансцендентальну суб'єктність як корінь своєї індивідуальності.

Артикуляція особи в систему християнських цінностей, контакт з абсолютним Богом реалізує її потребу трансцендентності, піднімає людину над тваринним світом. Світоглядні переконання віруючої людини визначаються впевненіс-

тю у тому, що лише Бог може перемогти минуцність й принести людині почуття стабільності, заповнити інтелектуальну та аксіологічну порожнечу. Проблема особи, як духовної категорії, осягається лише у релігійній свідомості. За логікою О. Бердяєва: “Особистістю не народжуються, вона твориться Богом. Особистість є Божа ідея і Божий замисел, що виникли у вічності... Особистість є категорія аксіологічна, оціночна. Ми говоримо про одну людину, що в неї є особистість, а про іншу, що в неї немає особистості, хоча і та і інша є індивідами... Особистість і є образ і подоба Бога в людині, і тому вона підноситься над природним життям... особистість духовна і передбачає існування духовного світу”⁵. Це означає, що існування особистості передбачає існування Бога. Якщо немає Бога, як джерела надособистісних цінностей, то немає і цінності особистості, а є лише індивід. Особистість як творіння Боже репрезентує моральні принципи, що задають критерії усім іншим цінностям і вчинкам людини.

Подобу Божу людина спроможна набути у земному житті шляхом виховання Богоподібних чеснот, таких як любов, милосердя, упокорення, терпіння, прощення, миролюбство тощо. Божа подоба концентрується у людській свідомості, сумлінні, волі й залежить від її духовного розвитку. Якщо **образ Божий є об’єктивним даром Господа кожній людині незалежно від її волі, то Божа подоба визначається суб’єктивними чинниками особи**, її морально-духовним й трансцендентним самовдосконаленням. Справжнє удосконалення і богоспілкування особи можливе лише в Церкві – тілі Христовому. З цього приводу М. Лосський зауважує, що “інтимне сприяння своєму зросту у добрі людина отримує у Церкві, яка є Тіло Христа, Сина Божого. Втілившись і ставши Боголюдиною, Ісус Христос, Син Божий, будучи головою Церкви і ставлячись до неї як до Свого Тіла, визначає для членів Церкви можливість тісного єднання з собою саме тому, що у самій своїй Особі поєднує божественну і людську природу”⁶. Отже, тільки віднайшовши живий зв’язок з Богом, людина може самореалізуватися повною мірою. Поза Богом онтологічна природа людини деформується, а її особистісний потенціал позбавляється мотиваційної основи буття.

Сутнісною основою в житті релігійної особи є ідея безсмертя, потойбічного буття, яке стає реальною мотивацією її діяльності. Даний факт наука не в змозі верифікувати чи спростувати. Догмат про існування душі після тілесної смерті є прерогативою віруючої людини, що надає їй оптимізму й життєвої перспективи. **Для людини, яка увійшла до релігійного середовища, прилучилася до трансцендентного, провідним є віра у спасіння душі після смерті**. Істина всезагального воскресіння мертвих чітко розкрита у Святому Писанні. Господь Ісус Христос проповідує про воскресіння мертвих такими словами: “Поправді, поправді кажу вам: Наступає година, і тепер уже є, коли голос Божого сина почують померлі, а ті, що почують, оживуть” (Ів. 5, 25)⁷. Таємниця воскресіння мертвих завжди перед очима нашими. Зерно, кинуте у землю не руйнується і зникає безслідно, а з нього проростає колос з новими зернами. За праведним визначенням Божим, і нашому тлінному тілу, як зернятку, суджено спочатку померти і зотліти, а потім знову воскреснути. Премудрий творець в самій смерті закладає початок життя і на руйнуванні творить нове буття. Жодна інша доктрина не може чітко пояснити, для чого людині по-

водитися позитивно, якщо вона помре. Вчення про потойбічне життя формує в людині внутрішні мотивації її морально-етичної поведінки.

В умовах плюральності істини нашого часу відбувається розмивання гомогенного конфесійного середовища, усталених світоглядних парадигм, нівелювання релігією екзистенційних проблем духовного спасіння людини та її орієнтація на повсякденні проблеми суспільства. Сучасну людину цікавить здоров'я, добробут, соціальні блага, престиж, слава. Тому постмодерна спільнота орієнтується не стільки на "теологію Христа", скільки на тимчасовість земного процвітання. Трансцендентний, святий, всемогутній Бог витісняється іманентним і динамічним прагматизмом, всезагальною рівністю, патерналізмом державних інституцій тощо. **Відсутність духовних координат позбавляє людину онтологічної перспективи, робить її соціально вразливою**, розгубленою, скептичною, абсурдною. Про останню А. Камю говорив так: "Абсурдна людина готова визнати, що є лише одна мораль, яка не відокремлює від Бога: це нав'язана їй зверху мораль. Але абсурдна людина живе якраз без Бога"⁸. Критична маса невіруючих особистостей формує абсурдний світ, який тотожний сучасному інформаційному суспільству. У ньому цінність людського життя вимірюється наявністю знань, професійного досвіду, успішного бізнесу, де немає місця для Бога.

Технологізований світ віддаляє особистість від дороги покаяння, спасіння і екзистенційної визначеності. Постмодерна людина переймається не спасінням своєї душі, а якомога більшим накопиченням матеріальних ресурсів для соціального процвітання і химерного щастя. Нині помітно посилюються контрасти злиденності й багатства. **Постхристиянській цивілізації властива дифузія людських цінностей**, занепад національних традицій, вірувань, втрата християнської ідентичності. Зважаючи на ці фактори необхідно "з одного боку, зберігати й розвивати свої традиції, свою ідентичність, а з другого – брати доцільну участь в глобалізованому розвитку, зокрема, світового культурного, духовного спадку. Для того, щоб узгодити перше і друге, треба актуалізувати ті власні традиції, які є продуктивними в сучасному світі, вміти на їх основі протистояти чужим – тим, які не є на вітчизняних теренах корисними"⁹. Лише самодостатній індивід, що усвідомлює національні традиції й духовні надбання свого народу спроможний сповідувати свою віру на основі толерантності до інших конфесій і всебічно розвивати власний потенціал.

Досягнення сучасної цивілізації ґрунтуються на матеріальності та споживацтві, протистояти яким можуть укорінені у традиції християнства духовні цінності. Онтологічною основою соціального блага особи може бути моральна досконалість людини. Сьогодні ми є свідками того, як секулярне мислення нав'язує ортодоксальному християнству свою власну постмодерністську **гламурну альтернативу**. Джерела нинішньої духовної кризи сублімуються егоїстичними запитами людини, яка ігнорує християнські цінності й прагне забезпечити максимально комфортне життя. Людська агресивність і сваволя підриває сакральність християнства. **Духовні константи особи активно десакаралізуються**, набувають споживацьких стандартів. Але сьогодні наявна не криза християнства, а криза людського духу, свідомості, занепад віри в Бога. "Ця віра завжди викликає емоційне відношення, ті чи інші релігійні по-

чуття (страх перед Богом, любов до нього і т. п.). Релігійна людина вірить і в те, що надприродне може вплинути на її долю і що вона у свою чергу може вплинути на надприродне через культові дії (жертвоприношення, молитви)¹⁰.

Віра є шляхом до моральної досконалості й духовної цілісності людини. Віруюча особистість бачить у світобудові вищий промисел Творця. Технологічна розбещеність нинішньої цивілізації детермінується втратою індивідом моральності, страху перед Богом, людською гординою.

Для світогляду релігійної особи важливим пріоритетом є феномен свободи, яку в ліберальному сенсі розуміють як нічим необмежене буття людини. Згідно з християнським вченням свобода є етична категорія, що іманентно дається людині від Бога для вибору добра чи зла. Істотною сутністю особи є свобода морального вибору, що опосередковується сумлінням людини і духовністю. Російський філософ М. Бердяєв схильний вважати, що релігійний пафос свободи кориниться не у волі, а в духовності. За його логікою **джерелом людської свободи є Бог**. Виходячи з цього, М. Бердяєв стверджує: “Людина здобуває свободу звідти, звідки отримує все своє життя. Відходячи від Бога, тобто від першоджерела життя, людина втрачає і свою свободу”¹¹. Християнська етика категорично засуджує аморальну свободу, що проявляється у прагненні до тілесних задовольень, користоловства, славолюбства, надмірних матеріальних благ. Людина, яка робить поступку інстинктам, піддається спокусі й використовує свободу для задоволення своїх егоїстичних пристрастей, вчиняє великий гріх. Для досягнення благ особа має пройти страждання, смиренність, каяття і отримає блаженство.

Таким чином, християнське розуміння свободи пов’язує її сутність не із соціально-політичними атрибутами, а тлумачить як духовно-моральний стан людини. Релігійна свобода – це прагнення людини до морального та духовного вдосконалення, пошуку справедливості, істини, правди. Сам Господь говорить так: “І пізнайте правду, а правда вас вільними зробить”¹². Духовний розвиток, дотримання заповідей є основним джерелом свободи особистості, що веде її до вічних, абсолютних цінностей. На користь цього висловлюється І. Ільїн: “Свобода за своєю сутністю є саме духовною свободою, тобто свободою духу, а не тіла і не душі. Це необхідно один раз й назавжди глибоко продумати і відчутти для того, щоб надалі не помилятися самому і не піддаватися на чужі спокуси”¹³. Релігійна свобода передбачає не позбавлення соціальних перепон чи зобов’язань, а налаштує особистість на відповідальну місію – звільнитися від гріховних пристрастей, свавілля і гідно нести свій хрест, бути відданим Богу впродовж усього життя. Особа, маючи розум і свободу, здатна зробити морально правильний вибір.

Людина – істота соціальна, тому її становлення як особистості не може відбуватися без суспільства. Сьогодні **не релігія, а соціальне середовище формує людські цінності, визначає її моральні критерії**. Тому провідною характеристикою нового часу є утвердження крайнього індивідуалізму, який спричиняє атомізацію суспільства. Все більше з’являється людей, які вірують в Бога, прагнучи бути модними. Розчарування у демократії, криза легітимності влади визначає поле для формування особи в умовах політичної та релігійної аномії, коли людина перебуває у пошуках життєвого сенсу. Як влучно зауважує Ж.-П. Віллем: “Така демократія знеособлення призводить до соціальної секта-

ризації поглядів на людину та на світ, тобто логічно закінчує тим, що заганяє релігійність у гетто, якомога більше послабляючи її соціальне та культурне значення та її внесок в етичне та громадянське формування індивідів¹⁴. Справжня віра – це не тільки декларація існування Бога, але й побудова відносин з Творцем шляхом молитви, допомоги ближньому, терпіння, добрими вчинками. За цих умов релігія буде активно впливати на свідомість і поведінку особи.

Головним орієнтиром для віруючої людини є Бог. У кризових умовах, які особливо болюче переживає українське суспільство, занепадає не тільки віра в Бога, а й релігійні інституції. Тому актуальним сьогодні є теза про те, що “будь-яка релігія, особливо православна, по суті закликає до того, щоб ми не перетворилися на яничарів, що забули про своє походження, щоб ми пам’ятали про традиції, історію рідної країни. Ці традиції неможливо замінити ні десятиліттями атеїзму, ні зібраними з різних місць ідеями, навіть якщо їх красиво назвати “загальнолюдськими цінностями”. Втрата релігійної самобутності зазвичай неминуче веде до втрати національно-культурної ідентичності, і врешті-решт до викривлення архетипу”¹⁵. Релігійний етос – це пріоритетний маркер самодостатності нації, який формує її сакральні цінності.

Еволюція української спільноти пронизана перманентними соціальними потрясіннями, кульмінацією яких було **панування радянського атеїстичного тоталітаризму, що свідомо нівелював духовні основи особистості** й штучно утверджував космополітичну свідомість. Системні переслідування, масштабні гоніння, психологічний і фізичний примус щодо духовенства та священників заганяв релігійні структури у катакомби, позбавляв їх публічності, перетворюючи на маргінальні придатки комуністичного режиму. Але найбільшою світоглядною травмою для української спільноти було свідомо дискредитація і знищення духовно-культурної традиції нашого народу як безупинного діалогу між поколіннями: обмін рефлексіями, враженнями, критикою, досвідом. Після здобуття незалежності України ситуація радикальним чином не поліпшилася. Як сама українська держава, так і її духовне середовище знаходяться в руїні, яку доволі влучно охарактеризував ще на початку ХХ століття В. Липинський. Вчений писав: “Місце релігії, опертої на вірі в Бога і керованої досвідом та розумом церковної організації, займають різні модерні прояви магії... Їх уява не йде далі шукання “окультних” таємних сил; вони шукають і бажають тільки матеріальних проявів впливу цих сил; вони уміють тільки боятись і ненавидіти і мають тільки одне бажання: забезпечити себе при помочі різних явних і тайних практик... поширити своє панування, здобути собі владу і багатство”¹⁶. Без подолання духовної кризи, вирішення проблем сегментації релігійних інститутів здійснити соціально-економічний прорив у нашій державі буде вельми проблематично.

Сьогодні, коли більшість моральних проблем людини є сферою її особистої екзистенції, релігія і церква не лише активно повертаються до громадського життя, а стають **визначальними маркерами ідентифікаційних пошуків особи**. Релігійна свідомість в умовах постмодерну набирає нових якісних рис, що визначають структурні зміни в духовному житті світу та України й відображають парадигмальні напрямки розвитку суспільства на спільнотному та індивідуальному рівнях. Засвоєння релігійних норм формує в людині толерантну свідомість, докорінно змінює світогляд, усталену картину світу, адаптує її систему цінностей до нових суспільних випробувань.

Релігія формує в людині інтенсивну мотивацію для здійснення добра і жертвовності. Перевага релігійно мотивованої особи в тому, що її свідомість визначається Божественним промислом, а не іншими людьми. Віруючий поклоняється, кориться і шанує Всевишнього, а не прагне до тимчасового земного комфорту. За умов звуження фундаментальних цінностей соціалізації особи, релігія своїм сакральним впливом задовольняє трансцендентальні потреби людини і в такий спосіб адаптує її до життєвого середовища. Саме у площині релігійності особа захищає себе не лише від повсякденних негараздів, а й страху смерті.

Релігійна свідомість людини є фундаментальна субстанція, що вміщує в собі онтологічні взірці її екзистенційного буття, конструює свою особистісну та соціальну ідентичність. Відповідно до християнського вчення, Бог наділивши людину свободою, не просто вимагає бути відповідальною перед собою, а й наповнює її поведінку і діяння життєствердним значенням. “Вселена створена Богом як місце життєдіяльності людини і як арена для реалізації її свободи. В діалозі любові кожна людина є покликана відповідально прийняти синівство Боже в Ісусі Христі. Тому створений світ дістає своє правдиве значення в людині і для людини. Людина все ж не сміє свавільно розпоряджатися космосом, в якому вона живе, але мусить привести діло творця за допомогою свого розуму та свобідної волі до вдосконалення”¹⁷. Релігійна свідомість як альтернатива секуляризму, матеріалізму та сцієнтизму є основою світоглядного плюралізму, вагомим чинником світської свідомості, активно утверджується в культурному, ідеологічному та політичному просторі.

Здійснивши науковий аналіз процесів, пов’язаних із трансформаціями духовного світу людини, доходимо **висновку**, що особа не може перебувати в пасивному очікуванні благодіяння з боку іншого індивіда, суспільства і держави. Прагнучи до постійного взаємозв’язку з Богом, людина здобуває **онтологічну основу і метафізичну глибину буття**, стає відповідальним суб’єктом формування свого життєвого простору. Віруюча особа через Бога має можливість задовольнити потребу в спілкуванні, розповісти про сокровенне. Кожна людина є грішною, і християнство обіцяє вибачити гріхи тим, хто зможе покаятися. Дотримуючись релігійних настанов, відвідуючи церкву, **керуючись християнськими заповідями особа реалізує есхатологічну перспективу вічного буття** й успішно протистоїть біологічним та соціальним спокосам. Християнська релігія поважає волю людини і завжди підтримує тих, хто пережив падіння, але спромігся до спокути. Наявність релігійно свідомих осіб, що керуються біблійними цінностями, моральними імперативами, цінують гідність і відповідальність є не тільки альтернативою агресії й насиллю, а й ресурсом для утвердження громадянського суспільства.

1 Гордієнко М. Секуляризація релігії як вияв деконструкції моральних сутностей // Історія релігій в Україні: науковий щорічник / Упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Л.: Львівський музей історії релігії; вид-во “Логос”, 2010. – Книга II. – С. 298.

2 Гудзик К. Напередодні Великої Французької революції // День. – 2006. – № 10. – 27 січня.

- 3 Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – С. 486.
- 4 Мень А. История религии: В поисках Пути, Истины и Жизни: В семи томах. Т. I. Истоки религии / Предисл. С. С. Аверинцева; Худож. В. Г. Виноградов. – М.: СП “Слово”, 1991. – С. 115.
- 5 Бердяев Н. О назначении человека. – М.: Республика, 1993. – С. 62.
- 6 Лосский Н. Условия абсолютного добра: основы этики; Характер русского народа. – М.: Политиздат, 1991. – С. 209.
- 7 Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – Ukrainian Bible, 1990.
- 8 Камю А. Миф о сизифе. Эссе об абсурде // Сумерки богов / Сост. и общ. ред. А. А. Яковлева. – М.: Политиздат, 1989. – С. 269.
- 9 Недавня О. Историчні церкви України і національні виклики глобалізаційної епохи // Релігія і нація в суспільному житті України й світу / За ред. Л. О. Филипович. – К.: Наукова думка, 2006. – С. 219.
- 10 Православие: Словарь атеиста / Под общ. ред. Н. С. Гордиенко. – М.: Политиздат, 1988. – С. 53.
- 11 Бердяев Н. Философия свободного духа. – М.: Республика, 1994. – С. 98.
- 12 Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – Ukrainian Bible, 1990.
- 13 Ильин И. Путь к очевидности. – М.: Республика, 1993. – С. 169
- 14 Виллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки XXI-го століття. / Пер. з фр. – К.: Дух і літера. 2006. – С. 242.
- 15 Скотний В. Проблеми сучасної освіти України: світський та релігійний компоненти // Духовне життя українського суспільства: теоретико-методологічні та онтологічні проблеми розвитку. Колективна монографія у трьох книгах / за заг. ред. доктора філософських наук, професора, член-кореспондента НАН України Миколи Михальченко, доктора філософських наук, професора Валерія Скотного. Книга третя. – Київ–Дрогобич: Інформаційно-редакційний відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. – С. 32.
- 16 Липинський В. Релігія і церква в історії України. – К.: Рада, 1995. – С. 25.
- 17 Екологічне вчення Церкви. Папа Іван Павло II на тему створіння та екології. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 70.

SUMMARY

Michael Gordienko

PRIORITIES OF WORLD VIEW AND CONDUCT RELIGIOUSLY EXPLAINED PERSON

The article is devoted the analysis of basic approaches to understanding of world view and conduct of believing man. The moral and transcendental factors of forming of person and motivation of its religious life are considered in the modern world. It is marked that in our time dominating are interests of mercantile consumers, which wash out homogeneous environments religions, withstand paradigms of world views of faith, level the spiritual rescue of man. A conclusion is done, that God has a faith a way to moral perfection and spiritual integrity of person.

Key words: person, religion, God, spirituality, man, consciousness, faith.